

Anna Krogerus

KUIN ENSIMMÄISTÄ PÄIVÄÄ – Opettajien paketti

Hillevi Avikainen, Lotta Mikkonen, Heino Saarinen ja Oili Sainila

Näytelmä kertoo kuvitteellisen Lepolan vanhainkodin värikkästä arjesta ja sen työntekijöistä sekä asukkaista. Näytelmä on huvittoman rempseä ja syvästi inhimillinen kuvaus mm. arjen toimintoihin vaikuttavasta resurssipulasta, työntekijöiden pätkätöistä ja epävarmasta työsuhteen jatkumisesta, ennakkoluuloista maahanmuuttajia kohtaan ja heidän kohtaamisestaan samanarvoisina ihmisinä työpaikalla sekä esimiehille ohjeistetusta, työntekijöihin kohdistuvasta työn tehokkuuden arvioimisesta.

Näiden tehtävien tavoitteena on syventää esityksen katsomiskokemusta ja herättää ajatuksia ja keskustelua ryhmän kesken teatterielämyksestä. Tehtävät soveltuvat niin yläkoulun, ammattiopiston kuin lukion opiskelijoille.

KÄYTTÖVINKKEJÄ: Paketti sisältää tehtäviä, joita voidaan tehdä ennen esitystä ja esityksen jälkeen. Paketissa on runsaasti materiaalia, ja tarkoitus on, että poimitte sieltä ryhmällemme sopivimmat. Voitte myös vapaasti varioida tehtäviä, valita niille teemanne kannalta sopivan käsittelyjärjestyksen tai vain käyttää niitä oman inspiraationne lähteenä. Teillä on täysi vapaus myös tehtävien toteutustavassa. Voitte suosia esimerkiksi ryhmäkeskusteluja tai hyödyntää paketin aineistoa erilaisten tekstilajien kirjoittamiseen. Hyvää teatterimatkaa!

Tehtäväpaketin rakenne

I Taustatietoa.....	3
II Ennen teatteriesitystä: ennakkotehtävät.....	3
III Seurantatehtävät.....	4
IV Keskustelu- ja kirjoitustehtävät.....	5
V Draamatehtävät.....	9

I TAUSTATIETOA

Näytelmän käsikirjoittaja: Anna Krogerus

Anna Krogerus (s. 1974) kirjoittaa herkkiä ja monitasoisia, syvälle ihmisen sisään meneviä näytelmiä, jotka tasapainottelevat ahdistuksen ja riemun välillä. Krogeruksen tarkka ihmiskuvaus ja teatterin keinojen oivaltava käyttö tekevät hänen teksteistään helposti lähestyttäviä ja antoisia näytellä.

Krogerus kirjoittaa näytelmänsä läheisessä yhteistyössä ohjaajien ja näyttelijöiden kanssa. Omien tekstiensä lisäksi hän on ollut edesauttamassa uusien suomalaisten näytelmien syntyä KOM-teatterin KOMteksti-projektissa sekä toiminut dramaturgina Kajaanin Kaupunginteatterissa.

Anna Krogeruksen näytelmiä ovat *Laulu hukkuneesta tytöstä* (2001), *Heikko esitys* (2004), *Isin talviuni* (2005), *Rajatapaukset* (2005), *Rakkaudesta minuun* (2005), *Kuin ensimmäistä päivää* (2007), *Parhaissakin perheissä* (2009) ja *Paha lapsi* (2011).

Kuin ensimmäistä päivää on kantaesitetty Kajaanin Kaupunginteatterissa vuonna 2007, minkä jälkeen se on tehty Kotkan Kaupunginteatterissa, Lahden Kaupunginteatterissa (yhteistuotantona Teatteri Vanhan Jukon kanssa), Teatteri Avoimissa Ovissa Helsingissä ja Kemin Kaupunginteatterissa (kaikki vuonna 2009) sekä Porin Teatterissa ja Kokkolan Kaupunginteatterissa vuonna 2011.

Lähde: Näytelmäkulma – Nordic Drama Corner Oy

Vaivaishoidosta vanhuspalvelulakiin

Suomessa on ollut vahva vanhusten laitoshoidon perinne 1800-luvun köyhäinhoidosta (aiemmin nimeltään vaivaishoito) alkaen. Avohuoltojärjestelmä, kunnallinen kotipalvelu, rakennettiin 1960-luvulla. 1980-luvulla rakennettiin paljon palvelutaloja. Viime aikoina on korostettu kotihoitoa ja omaishoitoa.

Vanhuspalvelut on jaettu eniten tarvitsevien kesken, eivätkä ne ole liittyneet esimerkiksi työpolitiikkaan samalla tavalla kuin lasten päivähoito. Nykyisin kuntalaisella on oikeus palvelutarpeiden arviointiin, mikäli ottaa yhteyttä kuntaan. Kunnalla ei kuitenkaan ole laillisia velvoitteita palveluiden järjestämiseen. Suomessa ei vielä ole vanhuspalvelulakia vaan vanhuspalvelut ovat osa muuta sosiaalilainsäädäntöä.

Vanhuspalvelulaki, hankkeen nimestä käytetään myös muotoa ikääntyneitä koskevan lainsäädännön vahvistaminen eli ns. Ikälaki, on eduskunnassa työn alla. Lain on tarkoitus astua voimaan vuoden 2013 aikana.

Lähteet:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Vanhustenhuolto>

<http://lib.eduskunta.fi/Resource.phx/kirjasto/oikeudellinentieto/tietopaketti/vanhuspalvelulaki.htx>

II ENNEN TEATTERIESITYSTÄ: ennakkotehtävät

1. Hakekaa lehdistä ja internetistä selityksiä ja määritelmiä seuraaville asioille. Keskustelkaa luokassa näistä termeistä ja yhteiskunnallisista ilmiöistä.

Hakusanoina voi käyttää:

- vanhustenhoito, vammaispalvelut, lastenhoito
- pätkätyöt, työllistäminen, tuettu työllistyminen, kannustinloukku
- välityömarkkinat, kolmas sektori. (Mitkä ovat kaksi muuta työelämän sektoria?)
- vastuu-käsite, työmoraali, työelämän eettiset pelisäännöt
- työperäinen maahanmuuttaja, pakolainen, ulkomaalainen
- siviilipalvelu, varusmiespalvelu, totaalikieltäytyminen
- työuupumus, stressi, masennus

2. Paneelikeskustelu. Luokka jaetaan kolmeen ryhmään, joista jokainen etsii oman ryhmänsä mukaisia näkökulmia ja tuo niitä esiin. Ryhmät edustavat eri osapuolia ja perustelevat näkemyksiään. (Erilaisia näkökulmia: virallinen totuus palvelujen tuottajien mielestä, hoidettavien ja heidän omaistensa näkemyksiä, työntekijöiden näkemyksiä.)
3. Selvitä, mitä tarkoittavat seuraavat käsitteet:
  - a) pätkätyö
  - b) kolmas sektori
  - c) välityömarkkinat
  - d) työperäinen maahanmuutto
  - e) pakolaisuus
  - f) työelämän eettiset pelisäännöt, ammattietiikka
  - g) jokin opettajan käyttämä käsite työelämästä, sosiaalipolitiikasta tms.
4. Selvitä, kenen tehtävä Suomessa on vastata sellaisten ihmisten toimeentulosta ja huolenpidosta, jotka eivät kykene huolehtimaan itsestään. Millainen tilanne on muissa kulttuureissa, esimerkiksi afrikkalaisissa kulttuureissa? Esitä syitä eroihin.

III SEURANTATEHTÄVÄT

1. Seuraa esitystä teatteritekniikan näkökulmasta.
  - a) Miten kohtausten välillä hoidetaan lavasteiden vaihtaminen?
  - b) Miten valaistusta käytetään tunnelman tai ympäristön luomiseen?
  - c) Käytetäänkö äänen vahvistamiseen sähköisiä vahvistimia?
  - d) Miten mikrofonit ja kaiuttimet on sijoitettu?
  - e) Mitä tarkoittaa akustiikka, ja miten sitä on toteutettu teatterissa?
  - f) Minkälaista teatteritekniikkaa huomaat käytettävän?

- g) Ovatko lavasteet mielestäsi aidon näköisiä vai kuvailevia? Ovatko ne yksityiskohtaisia vai pelkistettyjä?
- h) Hahmottuuko näytelmän ympäristö lavasteiden avulla helposti? Tekisitkö itse toisin jotain, jos olisit lavastaja?
- i) Mieti, miksi teatterisali on sen muotoinen kuin on? Miksi yleisö on pimeässä ja esiintyjät valossa?
- j) Millaista henkilökuntaa tarvitaan teatterin tekemiseen? Etsi ammattinimikkeitä ja millaista osaamista tarvitaan. Löytyisikö sinun ammattialaltasi teatterissa tarvittavia tehtäviä?

IV KESKUSTELU- JA KIRJOITUSTEHTÄVÄT

Tunnelma esityksen jälkeen

1. Minkälaisia tunteita koit esityksen aikana? Mieti niitä itsekseksi, ja jos haluat vaihtaa kavereiden kanssa mielipiteitä, saatte hienon lisän taide-elämykseenne.

Tunteita voi olla vaikkapa ilo, suru, hämmennys, viha, hellyys, rakkaus, pelko, ahdistus, vapautuneisuus, luottavaisuus...

2. Kuuntele Arttu Viskarin "Tuntematon potilas"-kappale. Onko siinä ja näytelmässä jotain yhteisiä piirteitä? Tuleeko mieleesi muita musiikkikappaleita, jotka sopisivat tähän?
3. Pohdittavia teemoja nousee näytelmästä lukuisia. Alla listassa ryhmäkeskustelun ja esseekirjoituksen aiheita.

a) Ryhmäkeskustelu

- nuorison asenteet vs. keski-ikäisten asenne työhön ja vastuuseen
- eri-ikäisten elämäntilanteet työelämässä
- onko töissä oltava oma itsensä vai saako / pitääkö olla työrooli?
- ennakkoluulot / suvaitsevaisuus
- työssäjaksaminen, työhyvinvointi
- oman maan kansalainen / maahanmuuttaja
- sairaan tai vanhan ihmisen oikeudet

b) Esseekirjoitus

- mitä on ammatillisuus?
- arvot omassa elämässä
- työn merkitys
- koulutus, tutkinnon merkitys
- kunnioitus
- tulevaisuuden näkymät töissä

Draaman kompositio ja sisältö

1. Miljö

- a) Mikä on näytelmän tapahtuma-aika ja paikka?
- b) Luonnehdi sosiaalista miljöötä: Mitä yhteiskuntaluokkia, ikäryhmiä, sukupuolia?
- c) Pohdi, onko miljöö todellinen, yleispätevä. Voiko miljöön yleistää mihin tahansa. Perustele esimerkeillä.
- d) Millainen aatemaailma, arvomaailma, maailmankuva näytelmästä paljastuu miljöön perusteella?

2. Juoni

”Juonellistaminen on ymmärtämisen perusmuoto.”

- a) Referoi juonen pääkohdat, tapahtumat. Mitkä niistä ovat mielestäsi ns. avainkohtia. Huomaa kaksi näytöstä ja epilogi.
- b) Mikä on sellainen näytelmän alun konfliktitilanne, ongelma, joka käynnistää näytelmän toiminnan? Löydätkö näytelmästä muita ristiriitatilanteita, jotka kantavat juonta sen loppuun?
- c) Missä kohden on näytelmän huippukohta, korkeimman jännityksen hetki? Entä käänne? Muutos? Onko useita ko. kohtia?
- d) Millaiseen tulokseen toiminnan logiikka johtaa? Miten näytelmä päättyy?
- e) Tulkitse näytelmän viesti katsojalle. Mikä on näytelmän keskeinen teema / mitkä ovat näytelmän keskeiset teemat tapahtumien perusteella?
- f) Arvioi näytelmän loppuratkaisua. Ota kantaa näyttelijän paljastumiseen ja mielipiteisiin. Ota lähtökohdaksi yksi tai useampi lause.
- g) Mikä ihastutti / vihastutti näytelmässä / viimeisessä repliikissä? Onko sinulla samanlaisia kokemuksia, ajatuksia? Mistä olet eri mieltä?
- h) Jos itse olisit näyttelijä, mitä sanoisit katsojille? Laadi oma puheenvuorosi. Voit valita muunkin roolin kuin hoitajan tai näyttelijän, esimerkiksi poliitikon, toimittajan, vanhuksen...

3. Henkilöt

- a) Kuka on kuka? Listatkaa näytelmän henkilöt ja kirjoittakaa, mitä tietoa näytelmä heistä tarjoaa.

Ritva Pelkonen
Seikku Orenius
Minna Salo
Adam Kutum
Mara Järvinen

Kaide (Kai) Valkeavaara
Taimi Korpimaa
Unto Pikkarainen
Martta Moilanen
Toivo Moilanen
Rouva Laitinen
Tanssija
Arvo Pelkonen
Suvi/Simo
Sego
Eino Grön
Talvivaaran kaivosinsinööri
Pirkanmaan sairaanhoitopiirin asiantuntija

- b) Millaisia henkilöiden välisiä suhteita huomasit näyttelijöiden esityksistä? Kuvaile niitä tai piirrä niistä kaavioita.
- c) Mihin kirjailija käyttää luomiaan henkilöitä? Mihin, millaisiin asioihin heidän välityksellään otetaan kantaa? Pohdi, mitä teemoja ja arvoja voi soveltaa eri henkilöihin heidän käyttäytymisensä perusteella. Poimi alla olevasta listasta kullekin roolihahmolle sopivia piirteitä ja teemoja.

-hyvyys, vanhemman ja lapsen välinen rakkaus, avioparin rakkaus, ihmisyyys, lähimmäisenrakkaus, empatia, eroottinen rakkaus, auttamisen tarve ja –halu, huolenpito
-katkeruus, kovuus, kylmyys, väheksyntä, mitätöinti, mustamaalaus, ilkeys, viha, hyväksikäyttö, sairaaloinen mustasukkaisuus
-rahan valta, vallanhimo, vallankäyttö, ahneus
-yksinäisyys, pelko, pakeneminen
-sääntöjen lakien, ohjeiden noudattaminen tai halveksunta, noudattamattomuus, laitostuminen, koulutus tai sen puuttuminen, asiantuntemus, työhyvinvointi, jaksaminen
-suomalaisuus – ulkomaalaisuus, naiseus – miehuus, normaalius – vammaisuus, nuoruus – vanhuus, kouluttautuminen – koulutuksen puute, johtajuus – alaisuus, yleisten normien noudattaminen – poikkeavuus
-tuottavuus – tuottamattomuus, kokemus – kokemattomuus

Asenteet, ennakkoluulot ja tasa-arvo

- a) Näytelmä sisältää paljon ennakkoluulojen värittämiä ilmaisuja. Listaa millaisin epiteetein näytelmän henkilöt puhuvat itsestään ja toisistaan. (Epiteetti = luonnehtiva, usein vakainainen määrätesana, lisä-, liikanimi.)

Esimerkkejä:

Adam: lääkäri (itsestään),

Toiset: maahanmuuttaja, mamu, ulkomaalainen, tämmönen ulkomaalainen, ulkkari, pakolainen, musta, musta mies, tummaihoisen, jätkä, neekeri; neekeri jakaa lääkkeitä (Seikku)

Vanhukset: ryppynaamat, seniorit, vanhukset (yleensä) vanha ihminen (Adam)

Naiset: akat (Toivo), kääpä (insinööri), huora, (insinööri, Martta Toivon naisista,

puolryssä huora (Martta Taimista), lesbo (Taimista)

Miehet: kuin mikäkin verikoira, kuolaa valuttava verikoira, saamarin pukki (Martta Toivolle), sivarit (Marasta ja Kaitsusta), pässi (Mara Kaitsusta), siviilipalvelusmies (Kaitsu itsestään), pojat, mies (Seikku insinööreistä)

- b) Miten ennakkoluulot vaikuttavat näytelmän henkilöiden käytökseen? Perustele havaintosi esimerkein.

*-Adam tulee näyttämölle, ja Ritvalta putoaa kahvipannu lattialle, repliikki: Herra Jumala!
-Adam esittäytyy lääkäriksi, mutta häneen ei luoteta. Puhutaan maahanmuuttajista, jotka voivat näyttää mitä tahansa papereita ammattitaidoistaan: "papereilla voit tapetoida huussis" (Seikku)*

- c) Miten näytelmässä käytetään valtaa? Tee kaavio näytelmän valtasuhteista. (Kenellä on eniten valtaa ja kenellä vähiten?)
- d) Muutos henkilöissä. Valitse joku näytelmän henkilöistä ja tarkastele hänessä tapahtuvaa asennemuutosta näytelmän aikana. Kirjoita repliikkejä tai kohtauksia, joista muutoksen huomaa, tai kerro niistä.
- e) Millainen on Adamin asema työyhteisössä näytelmän alussa ja lopussa? Kerro esimerkkejä tilanteista, joissa mahdollinen asennemuutos näkyy?
- f) Oletko itse ollut tilanteessa, jossa on käyttäydytty ennakkoluuloisesti? Kerro siitä.

Hoitokulttuuri ja työmoraali

- a) Millainen on työntekijöiden rooli ja asema näytelmässä? Anna konkreettisia esimerkkejä.

Esimerkki:

-Ritvan hyvántahtoisuutta käytetään hyväksi, laatii ymmärtämättömyyttään Taimin testamentin, jatkuva epävarmuus töiden jatkumisesta.

- b) Miten vanhuksia näytelmässä kohdellaan? Onko heidän hyvä olla? Miten ilmenee puheessa, entä toiminnassa?

Esimerkkejä:

-talo, jonne vanha ihminen pannaan, kun ei jaksa vastustaa; vanhus suljetaan yhteiskunnasta, kunnes kuolee

-säästösyistä pesut kylmällä vedellä

- c) Vertaa sitä kuvaa, minkä näytelmä antaa vanhustenhoidosta, suomalaisen median antamaan kuvaan. Etsi lehdistä ja internetistä vanhusten hoitoon liittyviä kirjoituksia ja vertaa niitä näytelmän maailmaan. Miten päättäjät kuvaavat ongelmia? Miten hoitohenkilökunta kuvaa ongelmia? Miten vanhukset kuvaavat ongelmia?
- d) Laadi lista vanhusten hoidon yleisimmistä ongelmista näytelmän sekä median perusteella. Millaista yhteiskuntakritiikkiä näytelmässä on havaittavissa?
- e) Etsi tietoa siitä, miten vanhoihin ihmisiin suhtaudutaan muissa kulttuureissa.

Näytelmän tyyli

- Mikä on näytelmän tyyli? Etsi tietoa teatterin tyyli-tyylilajeista (farssi, komedia, tragikomedial, tragedia, absurditeatteri) ja vertaa niitä tämän esityksen tyyli-tyylilajiin. Pysykö tyyli-tyylilaji mielestäsi samana koko näytelmän ajan vai tapahtuuko muutoksia?
- Komiikan muotoja on olemassa useita. Selvitä, mitä tarkoitetaan ironialla, tilannekomiikalla ja sarkasmilla. Toteutuvatko nämä komiikan muodot näytelmässä, ja jos toteutuvat, missä kohtauksessa tai repliikissä? Millä muilla tavoilla koomisuus ja huumori ilmenevät näytelmässä? Kuvaa ja kerro omin sanoin.
- Pohdi huumoria ja koomisuutta näytelmän tematiikan kannalta: Keihin tai millaisiin tilanteisiin huumori liittyy? Ovatko kaikki näytelmän henkilöt hauskoja tai koomisia? Mitä tehtäviä huumorilla on ylipäätään tässä näytelmässä?
- Miten näytelmä käsittelee vakavia teemoja? Mikä saa sinut katsojana vakavoitumaan? Miksi?

Esimerkkejä:

*Kuolema

-mummolla ei ketään omaisia kuolemanhetkellä, jää virumaan lattialle

-Taimin kuoleman kuvaus kaunis: illuusio Grönin kanssa tanssimisesta kuljettaa viimeiselle matkalle

*Rakkaus

Ovatko henkilöt omien elämäkokemustensa, oman elämähistoriansa vankeja elämänsä loppuun saakka?

*Empatia

Kuka osoittaa empatiaa toiselle ihmiselle ja missä tilanteessa?

*Kunnioitus

Millä tavoin näytelmässä kuvataan kunnioitusta?

V DRAAMATEHTÄVÄT

1. Ajatusäänet. Valitkaa jokin kohtaus näytelmästä. Muistelkaa, mitä henkilöitä kohtauksessa oli ja mitä tapahtui. Jakakaa roolit oppilaille. Ottakaa mukaan myös jokaiselle henkilölle omat ajatusäänet, jotka sanovat ääneen sen, mitä nämä oikeasti ajattelevat. Tehkää kohtaus.

2. Anteeksi nyt en ymmärrä. Näytelmässä on paljon tilanteita, joissa toista ihmistä ei ymmärretä joko kulttuurierojen tai erilaisten asenteiden vuoksi. Valitkaa näytelmästä sellaisia kohtauksia, jossa toisen sanominen ei mene perille. Tehkää kohtaus.

Samaa ajatusta viestin perille menemisen vaikeudesta voi myös tehdä paritehtävänä. Toinen pareista sanoo jotain ja toinen sanoo: "Ai, tarkoitit siis..." mutta toistaa asian aivan toisin.

Asetelman voi myös tehdä niin, että toinen pareista on pomo ja toinen alainen. Alainen pyytää

jotain työhön liittyvää ja pomo vastaa: ”Ei käy...” ja perustelee, miksi ei käy. Samaa toistetaan useaan kertaan.

3. Liikutaan hahmoissa. Mietitään näytelmässä esiintyneiden henkilöiden fyysistä olemusta. Valitaan vuorollaan yksi roolihenkilö, jonka fysiikkaa tarkkaillaan, kun kävellään tilassa. Mukaan voi ottaa myös tervehdyksen. Kun opettaja sanoo seuraavan roolihahmon, vaihdetaan kävelytyyli häntä vastaavaksi.

4. Tunneskaala. Miettikää, mitä tunteita näytelmässä käytiin läpi, ja kirjatkaa ne. Miettikää, miten kukin näytelmän hahmoista ilmensi erilaisia tunteita? Tehkää niitä näyttämöllä. - Erosiko Ritvan kiukku Minnan kiukusta?

5. Tämä on niin väärin. Luokan eteen laitetaan tuoli, jonne jokainen oppilas voi vuorollaan mennä sanomaan, mikä näytelmässä oli epäreilua ja missä oikeus ei toteutunut. Harjoituksen voi joko tehdä omana itsenään tai sitten esittää tiettyä henkilöä näytelmästä ja kertoa asioita hänen näkökulmastaan.

6. Päiväkirja. Oppilaat kirjoittavat valitsemansa näytelmän hahmon kuvitteellisen päiväkirjamerkinnän. Merkinnästä voi ilmetä näytelmässä tapahtuneita tilanteita.

7. Kuuma tuoli. Kun näytelmähenkilöiden käsittelyä on tehty tarpeeksi, voidaan valita yksi oppilas edustamaan tiettyä henkilöä. Valittu oppilas menee luokan eteen, ja muut oppilaat voivat esittää hänelle suorja kysymyksiä.

8. Uusi loppu. Kirjoittakaa näytelmälle vaihtoehtoisia loppuja ja esittäkää niitä.